МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор
_____ Олександр ГАЛИЧ
«01» квітня 2025 р.

П Р О Г Р А М А

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності за ступенем Доктор філософії

за освітньо-науковою програмою Економіка
спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносин
галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
на 2025 рік

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ, ПРАВА
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ПОЛТАВА 2025

Програму підготували:

Макаренко Петро	доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, член-кореспондент НААН України;
Березіна Людмила	доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин;
Самойлик Юлія	доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин;
Дивнич Ольга	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин.

Схвалено
рада з якості вищої освіти спеціальності «Економіка» 18 березня 2025 р. (протокол № 7).

Голова ради з якості вищої освіти
спеціальності «Економіка» Ольга ДИВНИЧ

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	4
Критерії оцінки вступного іспиту до аспірантури	5
Зміст вступного іспиту в розрізі навчальних дисциплін	6
Рекомендована література	18

ВСТУП

Аспірантура є основною формою підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації, що відповідає третьому (освітньо-науковому) рівню вищої освіти, успішне виконання освітньо-наукової програми якого передбачає присудження ступеня доктора філософії.

Прийом до аспірантури здійснюється за конкурсом щорічно в терміни, встановлені Університетом. До аспірантури на конкурсній основі приймають осіб, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста). Для проведення прийому до аспірантури створюється приймальна комісія під керівництвом ректора Університету. Члени приймальної комісії призначаються ректором з числа членів спеціалізованих рад, завідувачів кафедр та провідних науковців. Рішення про допуск до складання вступних іспитів до аспірантури ухвалює приймальна комісія університету.

При складанні вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 051 Економіка здобувачі повинні показати високу фундаментальну та спеціальну економічну підготовку, вміння вирішувати організаційно-господарські ситуації діяльності підприємства. Відповідно до «Національної рамки кваліфікацій» спеціаліст/магістр економіки повинен розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій.

Головним завданням вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 051 Економіка є виявлення у здобувачів спеціальних знань і практичних навичок з комплексу спеціальних навчальних дисциплін. Вступне випробування на навчання для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка включає вступний іспит зі спеціальності, який проводять у письмовій формі за білетами з 5 завдань, затвердженими приймальною комісією з таких навчальних дисциплін:

- Економічна теорія та теорія економічної думки;
- Світове господарство і міжнародна економіка;
- Економіка та управління національним господарством (макроекономіка);
- Економіка та управління підприємством;
- Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка;
- Економіка природокористування та охорона навколишнього середовища;
- Демографія, економіка праці;
- Соціальна економіка;
- Гроші, фінанси і кредит;
- Бухгалтерський облік, аналіз і аудит;
- Статистика;
- Математичні методи, моделі та інформаційні технології.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ

Для вступників передбачається виконання письмового вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності, яке об'єктивно визначає їх рівень підготовки.

Вступний письмовий іспит до аспірантури зі спеціальності проводиться у вигляді письмових відповідей на поставленні запитання, що містяться у варіативних завданнях.

Екзаменаційні білети передбачають питання з визначених дисциплін. За відповідь предметна комісія зі спеціальності виставляє бали (максимум 200), на основі чого розраховується середній бал за відповіді на всі питання.

Оцінювання здійснюється за бальною системою (табл. 1).

Таблиця 1

Система оцінювання іспиту зі спеціальності за 200-бальною системою

Оцінка в балах	Оцінка за 4-бальною шкалою	Пояснення
190-200	відмінно	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
182-189	добре	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
174-181		Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
164-173	задовільно	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
160-163		Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
100-159	незадовільно	Не достатньо (виконання не задовольняє мінімальним критеріям)

Приймальна комісія допускає до участі у конкурсному відборі для вступу на навчання вступників на основі раніше здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст/ступеня магістр, які при складанні вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності отримали не менше 160 балів.

Тривалість вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності – 2 години.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ІСПИТУ В РОЗРІЗІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Передумови становлення економіко-теоретичних знань. Характеристика основних етапів розвитку економічної теорії як науки. Функції економічної теорії. Сучасні напрями, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні та світі. Предмет економічної теорії і його тлумачення різними школами. Складові частини сучасної; економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства. Економічні закони, принципи і категорії. Система економічних законів. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів. Біхевіорестична теорія. Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання. Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія та економічна політика. Економічна теорія як основа економічної політики. Основні напрями, пріоритети, методи, інструменти економічної політики. Економічні потреби суспільства, їх суть та структура. Піраміда Маслоу. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ. Економічні блага.

Функції та основні етапи розвитку економічної теорії. Сутність, ресурси, структура та результати виробництва. Структура та зміст виробничих відносин. Форми власності та їх генезис у системі економічних відносин. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Економічна система, її сутність та основні структурні елементи. Типи економічних систем. Традиційна економіка. Економічна система вільного капіталізму. Командно-адміністративна система. Система змішаної економіки. Перехідні економічні системи, їх зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки. Сутність ринкової економіки. Основні принципи ринкової економіки. Переваги та недоліки ринкової економіки. Зміст, суб'єкти та об'єкти ринку. Види ринків. Ринкова конкуренція. Підприємництво у ринковій економіці: сутність, форми та його складові. Особливості підприємництва у сільському господарстві. Еволюція і сучасний стан товарно-ринкової економіки: основні проблеми, сучасні моделі, їх спільні ознаки та дія ринкового механізму в сучасних моделях економіки. Місце і роль держави в економічній системі суспільства: оптимум ринку і держави та ефективність економічної політики.

Основні підходи до періодизації історії економіки та економічної думки. Економіка тоталітарних країн: їх наслідки для країн Європи в період між двома світовими війнами. Сутнісна характеристика неокласичного та неокейсіанського напрямів економічної думки. Сутнісна характеристика інституціоналізму та монетаризму. Сучасний інституціоналізм. Основні стратегії розвитку економіки.

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Сутність, структура, основні риси та закономірності розвитку світового господарства. Характеристика етапів становлення світового господарства. Сутність глобалізації. Етапи глобалізації. Види глобалізації. Теорії глобалізації. Характеристика економічної глобалізації. Антиглобалізм. Глобальні проблеми людства. Інтернаціоналізація та інтеграційні процеси на сучасному етапі. Економічна інтеграція: сутність, об'єктивні передумови, цілі, форми. Транснаціональні корпорації: роль у міжнародній виробничій та інвестиційній діяльності, структура і типологія. Основні форми міжнародних економічних відносин та види інтеграційних формувань. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні зв'язки й механізм міжнародної співпраці. Діяльність міжнародних організацій. Європейська інтеграція. роль Європейського союзу у світовій економіці. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему.

Міжнародний поділ праці як основа світового господарства: сутність, фактори, етапи розвитку. Особливості економічного зростання в країнах, що розвиваються. Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Теорії міжнародної торгівлі. Основні види торгівлі товарами на світовому ринку. Фактори ціноутворення на світовому ринку. Концепції глобалізації та постіндустріального розвитку світу. Основні категорії та фундаментальні функціональні взаємозв'язки в міжнародній економіці. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Глобальний ринок товарів та послуг. Структура світового ринку. Основні тенденції розвитку світового ринку. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку. Теорія конкурентних переваг М. Портера. Поняття збільшення та внутрішнього ефекту масштабу. Міжнародні торговельні організації.

Міжнародний рух капіталів. Причини, форми, особливості вивозу капіталу за кордон. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити. Міжнародний валютний фонд. Європейський банк реконструкції та розвитку. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні ринки. Конвертованість національних валют. Фіксований і плаваючий курс. Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і причини міжнародної міграції робочої сили. Основні напрями міграції. Утворення міжнародного ринку робочої сили. Міжнародні статистичні дані. Міжнародні статистичні організації. Міжнародні громадські організації.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ (МАКРОЕКОНОМІКА)

Суб'єкти макроекономіки та основні види їх економічної діяльності. Соціально-економічна система як об'єкт макроекономічного аналізу. Основні макроекономічні проблеми й суперечності. Мета, завдання, об'єкт, предмет макроекономіки. Функції макроекономіки. Методологія макроекономіки.

Методи й принципи макроекономічних досліджень. Економічне моделювання. Макроекономічний аналіз як інструмент пізнання. Становлення та основні етапи розвитку макроекономіки. Макроекономічні теорії: посткейнсіанська макроекономіка, неокласична макроекономіка, монетаризм. Основні макроекономічні проблеми та суперечності економіки України. Економічний кругообіг у простій економічній системі. Система національних рахунків (СНР) як нормативна база макроекономічного рахівництва. Сутність СНР та її відмінність від системи БНГ (балансу народного господарства).

Основні макроекономічні показники: національний обсяг виробництва, загальний рівень цін, зайнятість. Валовий національний доход (ВНД) та валовий внутрішній продукт (ВВП). Обчислення валового внутрішнього продукту: за доходами, за витратами, виробничий метод. Чистий національний доход (ЧНД). Чистий внутрішній продукт (ЧВП), Валовий національний наявний доход (ВННД). Обчислення реальних обсягів: номінальний і реальний ВВП. Темп росту й темп приросту реального ВВП. Індекс цін і дефлятор. Рівновага економічних систем та механізм її забезпечення. Рівновага ринкової економіки. Кон'юнктура ринку. Класична модель макроекономічної рівноваги: взаємодія ринків ресурсів, товарів, грошей та інвестицій. Ринок ресурсів.

Механізм та інструменти зовнішньоекономічної політики. Порівняльна та абсолютна перевага. Платіжний баланс. Типові компоненти платіжного балансу. Валютний курс. Реальний і номінальний валютні курси. Міжнародний потік товарів та капіталів. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Вплив чистого експорту на ВВП. Вплив обмінного курсу на чистий експорт.

Безробіття, його суть, критерії та види. Природне безробіття. Сутність сукупного попиту і сукупної пропозиції. Чинники, що визначають зміну величини сукупного попиту. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Попит на гроші і пропозиція грошей. Рівновага на грошовому ринку. Інфляція. Види інфляції: інфляція попиту, інфляція витрат. Характер та причини інфляції в Україні. Види інвестицій: автономні та похідні (індуційовані). Кейсіанська та неокласична функції автономних інвестицій. Цілі та види монетарної політики. Податки, їх суть та функції. Прямі і непрямі податки. Види податкових ставок. Моделі економічного зростання А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса. Неокласична модель економічного зростання Р. Солоу. Економічні функції держави. Суб'єкти та об'єкти державного регулювання. Види торгівельної політики. Демпінг і антидемпінгові заходи.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сутність підприємства. Підприємство як соціально-економічна система. Сутність підприємництва як форми господарювання підприємств. Ознаки підприємництва. Основи підприємництва. Види підприємств, їх організаційно-правові форми. Середовище господарювання підприємств. Товарна політика підприємства і механізми її здійснення. Цінова політика підприємства. Структура управління підприємством. Виробнича та соціальна інфраструктура підприємства. Організаційні структури управління підприємством. Прогнозування та планування розвитку підприємства. Основні види планів

підприємства. Індикативні плани. Види стратегій та розділи стратегічного плану підприємства

Інформаційне забезпечення господарської діяльності підприємств. Земля як основний засіб виробництва у сільськогосподарському виробництві. Персонал підприємства. Продуктивність праці у підприємстві: поняття, показники та чинники, що на неї впливають. Форми та системи оплати праці. Форми мотивації праці. Інтелектуальний капітал.

Основний капітал. Оборотний капітал. Реальні інвестиції. Фінансові інвестиції. Інноваційна діяльність. Техніко-технологічна база підприємства. Виробнича потужність підприємства. Сучасні форми організації виробництва. Виробнича програма підприємства. Матеріально-технічне забезпечення та виробнича логістика. Організація операційної діяльності підприємства. Показники ефективності використання основних і оборотних засобів підприємства.

Сутність конкурентоспроможності продукції (послуг) та підприємства. Витрати підприємства. Статті та елементи калькуляції собівартості продукції. Склад витрат виробництва та обігу, що включаються у собівартість продукції. Шляхи зниження собівартості сільськогосподарської продукції. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства. Сучасні моделі розвитку підприємств. Трансформація та реструктуризація підприємств. Оптимізація бізнес-процесів на підприємстві. Стратегічний потенціал підприємства. Банкрутство та ліквідація підприємства. Економічна безпека та антикризова діяльність. Сутність та види інновацій. Стадії інноваційного процесу. Вартісна оцінка результатів від впровадження інноваційних проєктів. Показники якості продукції. Методи визначення якості продукції. Стандартизація та сертифікація продукції. Сутність, функції та значення прибутку підприємства. Джерела формування прибутку підприємства.

Сутність поняття «організація». Зовнішнє та внутрішнє середовище організації: їхні складові елементи. Сутність категорії «менеджмент» та його завдання. Наукові принципи та методи менеджменту. Система принципів управління. Принципи раціонального менеджменту Г. Емерсона, змістовні принципи А. Файоля. Функції менеджменту.

Ознаки діяльності менеджера. Рівні менеджменту. Системний підхід до визначення складу функцій управління. Сутність функції планування. Складові організаційної діяльності підприємства. Характеристика функції мотивації. Поняття і основні етапи процесу контролю. Характеристика економічних, організаційно-розпорядчих та соціально-психологічних методів управління. Організаційні форми реалізації методів управління. Види менеджменту. Особливості менеджменту в різних галузях економіки.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Регіональна економіка в системі економічних і природничих наук. Характеристика регіоналістики як науки. Мета, завдання, предмет і об'єкт

регіональної економіки. Сутність політики децентралізації. Переваги та недоліки процесу децентралізації для ринкової економіки. Теорії та концепції розміщення продуктивних сил і регіональної економіки («ізольованої держави», «оптимального розташування», «центральних місць», «гравітаційна модель просторової взаємодії», «полюсів росту», «територіально-виробничих комплексів»). Характеристика розміщення продуктивних сил України. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів. Економічне районування та територіальна організація господарства. Регіон у системі територіального поділу праці. Сутність регіональної економічної політики. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах. Природний та трудоресурсний потенціал України. Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні особливості їх розвитку і розміщення. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури. Концепція Сталого розвитку та її вплив на розвиток продуктивних сил.

Сутність та основні чинники сталого розвитку продуктивних сил економічних районів. Глобальні аспекти переходу до моделі сталого розвитку. Вплив глобалізації на розміщення продуктивних сил, регіональну економіку та політику. Альтернативна економіка та її вплив на ефективність використання потенціалу регіонів.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сутність, мета, завдання, предмет, об'єкт економіки природокористування. Напрями взаємодії природи, суспільства та економіки в умовах глобалізації. Класифікація видів природокористування. Етапи природокористування. Класифікація природних ресурсів та методи їх економічної оцінки. Політика ресурсозбереження: її суть та основні напрями. Сутність раціонального природокористування. Характеристика та напрямки вирішення основних екологічних проблем. Сутність та види екологічного моніторингу. Моніторинг природного середовища. Основи екологічного нормування. Законодавчий моніторинг у сфері екології. Система екологічної інформації.

Управління природокористуванням. Органи державної влади у сфері екологічного управління і регулювання. Стимулювання раціонального природокористування. Зміст, структура, принципи розробки, особливості функціонування економічного механізму природокористування, характеристика окремих його елементів.

Економічна оцінка природних ресурсів (ЕОПР). Мета та задачі ЕОПР. Історичний характер ЕОПР. Методологічні підходи до економічної оцінки природних ресурсів: затратний, рентний, змішаний (з врахуванням витрат майбутнього). Система оцінок природних ресурсів. Економічні показники природоохоронної діяльності та ефективності заходів. Оцінка шкоди від

забруднення природного середовища та методика розрахунку економічного збитку. Оцінка економічної ефективності напрямків альтернативного землеробства. Економічні методи стимулювання виробництва екологічно чистої продукції. Методи економічного стимулювання раціонального природокористування. Проблема плати за ресурси. Економічні санкції та заохочення як важіль регулювання природокористування. Фінансування природоохоронних заходів, його джерела. Економічний, екологічний та соціальний результати (ефект) природоохоронної діяльності. Соціально-економічна ефективність природокористування та способи її оцінки. Чистий ефект, загальний ефект, економічна шкода: взаємозалежність та чинники, що їх визначають. Економічна ефективність природоохоронних витрат.

Глобальний характер екологічної проблеми. Об'єктивна необхідність і основні напрямки міжнародного екологічного співробітництва. Міжнародні конвенції з реалізації принципів сталого розвитку. Міжнародні екологічні організації: мета, задачі, принципи, результати діяльності. Напрями міжнародної співпраці в галузі раціонального природокористування. Державний контроль у сфері охорони довкілля і міжнародна співпраця України. Екологічне виховання населення. Проблема зміни клімату та збільшення викидів вуглекислого газу.

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

Сутність, мета, завдання, предмет, об'єкт економіки праці. Характеристика соціально-трудових відносин. Функціонально-трудові відносин. Основні суб'єкти праці. Нормування праці. Оплата праці, її види. Статистика праці, суб'єкти використання статистичних даних у сфері соціально-трудових ресурсів. Ергономіка праці, фізіологія і психологія праці, охорона праці, трудове право.

Людський капітал та трудові ресурси як соціально-економічна категорія. Роль і місце трудових ресурсів у розвитку економіки. Формування, структура та відтворення трудових ресурсів. Розміщення продуктивних сил як основа розподілу і перерозподілу трудових ресурсів. Відтік людського капіталу. Види і форми міграції населення. Вплив міграції на економіку. Трудовий потенціал суспільства. Персонал підприємства, обліковий склад, необліковий склад, явочна, фактична чисельність, професія, кваліфікація, спеціальність, рівень кваліфікації, абсолютні показники чисельності персоналу, відносні показники чисельності персоналу, рух персоналу, структура персоналу, оборот кадрів, мобільність, витрати на персонал.

Економічні функції та структура ринку праці. Особливості аграрного ринку праці. Суб'єкти ринку праці. Первинний і вторинний ринки праці. Моделі та сегментація ринку праці. Попит і пропозиція на праці. Міграційна активність сільського населення. Особливості соціально-трудових відносин в сільській місцевості. Вплив реформи децентралізації на зайнятість населення. Інфраструктура ринку праці. Розрахунок і прогноз ринку праці.

Поділ праці: поняття, види, значення. Кооперація праці: поняття та форми. Класифікація форм організації праці, спеціалізація виконання робіт за технологічними ознаками. Робоче місце: поняття, види, їх оснащення, планування. Просторове розміщення засобів, предметів праці, вантажопотоків, готової продукції, працівників. Обслуговування робочих місць та його види. Поняття про режим праці. Внутрішньозмінні, добові, тижневі, місячні та річні режими праці. Поняття та складові умови праці. Психофізіологічні умови праці. Робочий час: поняття та класифікація затрат. Способи вивчення затрат робочого часу та їх види. Послідовність вивчення затрат робочого часу. Фактичний і проектний баланси затрат часу. Раціоналізація трудових процесів і оптимізація структури затрат часу зміни.

Сутність, види та класифікація норм праці, вимоги до технічно обґрунтованих норм праці. Методи нормування праці. Управління нормуванням праці. Сутність ефективності праці, рівень екстенсивного використання праці, рівень інтенсивного використання праці. Система ефективності праці та фактори її підвищення. Нормативно-правове регулювання оплати праці в ринкових умовах господарювання та визначення її мінімальних розмірів. Тарифна система та її складові елементи. Кількість і якість праці: поняття, практичне застосування. Особливості тарифікації робіт у різних галузях. Тарифні угоди, їх значення, ознаки та застосування.

Форми і системи оплати праці: їх сутність, ознаки, взаємозв'язок та взаємозалежність. Умови застосування. Системи оплати праці, визначення та види. Індивідуальні й колективні системи оплати праці. Погодинна та відрядна заробітна плата. Сутність та роль преміювання. Нормативні документи з оплати праці. Положень про оплату праці. Особливості оплати працівників державних та приватних установ. Планування праці, баланс робочого часу, календарний фонд робочого часу, номінальний фонд робочого часу, ефективний фонд робочого часу, штатний розпис, явочна кількість працівників, середньосписковий склад працівників, економія чисельності робочої сили, формула Розенкранца, нормативний метод планування заробітної плати. Система оподаткування у соціально-трудових відносинах.

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Сутність та передумови розвитку соціальної економіки. Мета, завдання, об'єкт, предмет соціальної економіки. Охлократичний, олігархічний демократичний типи соціальної економіки. Принципи та функції соціальної економіки. Критерій соціальної економіки. Роль соціальної економіки в аграрній сфері. Модель соціально-економічної людини. Зайнятість. Безробіття. Професійно-кваліфікаційна структура зайнятості в Україні. Соціальна, політична, ідеологічна та економічна зайнятості. Ефективна зайнятість. Соціальне управління господарчою поведінкою людини. Інститут домашнього господарства. Види домашньої праці. Обмеження ефективності домогосподарств.

Домогосподарство: поняття, функції, класифікація та ознаки. Доходи та витрати домогосподарств. Роль домогосподарств у розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки. Інтеграція корпоративної культури підприємств та соціальної відповідальності підприємницької діяльності. Роль органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування у процесах регіонального й місцевого розвитку. Гуманітарний вимір соціального розвитку. Вплив децентралізації на соціальну сферу територій.

Соціальна структура суспільства. Соціально-економічна стратифікація. Стратифікаційні підходи та історичні типи стратифікації. Характеристика сучасної стратифікації суспільства. особливості стратифікації українського суспільства. Маргіналізація. Олігархія. Поняття та критерії середнього класу. Соціально-економічний аспект власності. Приватизація. Види приватизації. Націоналізація. Денаціоналізація. Економічна свобода: сутність та принципи економічної свободи. Індекс економічної свободи. Приватний та суспільний вибір. Суспільний вибір. Теорія суспільного вибору. Демократія. Пряма і представницька демократія. Групи за інтересами. Логролінг.

Рівень життя населення. Індикатори рівня життя населення. Реальний і номінальний дохід. Показники диференціації доходів населення. Крива Лоренца. Витрати населення. Місткість споживчого ринку. Розподіл доходів. Види доходів та джерела їх формування. Соціальна політика. Цілі соціальної політики. Завдання соціальної політики. Рівні соціальної політики. Моделі соціальної економіки. Глобалістика. Предмет дослідження глобалістики. Концепції глобалістики. Аксіоми глобалістики. Глобальні проблеми. Наукова класифікація глобальних проблем. Місце соціальних проблем у структурі глобальних проблем людства. Світовий досвід розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки.

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Суть грошей. Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Теорії грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у створенні грошей. Гроші як особливий товар, особливості мінової і споживчої вартості грошей як товару. Конкретна і загально споживна вартість грошового товару, формування суперечності між ними і вирішення її в неповноцінних грошах. Гроші як форма суспільних відносин. Форми грошей та їх еволюція. Причини та механізм еволюції форм грошей від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Причини та механізм демонетизації золота. Неповноцінні форми грошей та їх природа. Еволюція кредитних грошей від урядових (казначейських) зобов'язань до зобов'язань центрального банку. Сучасні кредитні засоби обігу. Роль держави в утвердженні кредитних зобов'язань як грошей. Вартість грошей. Купівельна спроможність. Вартість грошей і час. Ціна грошей як капіталу: альтернативна вартість, зберігання грошей та процент.

Грошовий ринок. Грошові системи. Грошовий оборот і грошові потоки. Інфляція та грошові реформи. Валютний ринок і валютні системи. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм. Кредит у ринковій економіці. Фінансові посередники грошового ринку. Центральні банки. Комерційні банки. Міжнародні валютно-кредитні установи. Передумови виникнення і розвитку теорії фінансів. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин. Фінансові категорії як форма наукового пізнання сутності фінансових відносин. Прості і складні фінансові категорії. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями. Функції фінансів. Об'єкти і суб'єкти розподілу і перерозподілу вартості суспільного продукту. Фінансова інформація та її роль у реалізації контрольної функції. взаємозв'язок розподільної і контрольної функцій. Організація грошових розрахунків підприємств. Грошові надходження підприємств. Формування і розподіл прибутку. Оподаткування підприємств. Обігові кошти. Кредитування підприємств. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів. Фінансове планування на підприємствах. Фінансова санація підприємств.

Особливості фінансово-кредитних відносин в аграрній сфері. Фінансові деривативи на аграрному ринку. Аграрні розписки. Форвардні та ф'ючерсні контракти на аграрну продукцію. Феномен крипто валют. Ризики та загрози поширення крипто валют.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Бухгалтерський облік, його мета, функції та принципи. Господарський облік, його суть і роль у системі управління. Облікові вимірники. Фінансовий, управлінський та податковий обліки і взаємозв'язок між ними. Предмет і об'єкти бухгалтерського обліку. Метод бухгалтерського обліку і його елементи. Поняття балансу, його значення і використання в управлінні. Побудова балансу. Актив і пасив балансу. Статті балансу, їх групування й оцінка. Зміни в балансі, зумовлені господарськими операціями.

Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис. Калькуляція як спосіб групування витрат і визначення собівартості продукції (робіт, послуг). Принципи групування витрат. Об'єкти обліку витрат. Об'єкти калькуляції. Одиниці калькуляції. Калькуляція фактичної собівартості як один із видів оцінки продукції, робіт, послуг. Документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку. Нормативне забезпечення обліку необоротних активів. Економічний зміст основних засобів. Визнання, класифікація та оцінка основних засобів. Документування з обліку основних засобів.

Нормативне забезпечення обліку запасів. Економічний зміст запасів. Визначення, визнання, класифікація, оцінка, організація та завдання бухгалтерського обліку запасів. Первинний та складський облік виробничих запасів. Нормативне забезпечення з обліку грошових коштів. Економічний зміст і завдання обліку грошових коштів. Нормативне забезпечення з обліку фінансових інвестицій. Поняття, види, класифікація та оцінка фінансових

інвестицій. Документування, синтетичний та аналітичний облік поточних та довгострокових фінансових інвестицій по їх надходженню, переоцінці, нарахуванню і одержанню відсотків та погашенню і реалізації.

Капітал, його складові та їх характеристика. Бухгалтерський облік власного капіталу (статутного, пайового, додаткового, резервного, вилученого та неоплаченого капіталу), нерозподіленого прибутку (непокритих збитків). Звіт про власний капітал. Облік забезпечення майбутніх витрат і платежів. Облік цільового фінансування та цільових надходжень. Нормативне забезпечення з обліку зобов'язань. Визначення, оцінка і класифікація зобов'язань. Документування, синтетичний та аналітичний облік короткострокових та довгострокових кредитів банків, розрахунків з постачальниками та підрядниками, розрахунків за податками і платежами, іншими кредиторами.

Нормативне забезпечення з обліку оплати праці та соціального страхування персоналу. Форми і системи оплати праці. Первинна документація з обліку праці та її оплати. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з оплати праці. Облік утримань з заробітної плати. Облік відрахувань на соціальні заходи. Відображення господарських операцій з оплати праці та відрахувань на соціальні заходи в регістрах бухгалтерського обліку. Облік розрахунків з учасниками. Облік витрат діяльності підприємства. Облік доходів і фінансових результатів. Фінансова звітність. Особливості бухгалтерського обліку в аграрних підприємствах. Формы звітності аграрних підприємств.

СТАТИСТИКА

Сутність та види статистики. Предмет та методи статистки. Мета, завдання статистики. Методологія статистики. Статистична сукупність, закономірності, показники. Статистична ознака. Поняття статистичного спостереження, вимоги щодо його здійснення. Документи статистичного спостереження. Організаційні форми, види і способи статистичного спостереження. Помилки статистичного спостереження. Способи контролю інформації. Категорії статистичного спостереження: перепис, облік, спеціальні спостереження, опитування, звітність. Несуцільні спостереження. обстеження основного масиву. Монографічне обстеження. Анкетне обстеження. Моніторинг.

Зміст і завдання статистичного зведення. Статистичне групування, його суть, завдання і види. Методологія статистичних групувань. Статистичні групування: структурне, типологічне, аналітичне, просте, комбіноване, вторинне. Аналіз рядів розподілу. Поняття про статистичні ряди розподілу. Графічне зображення рядів розподілу. Основні форми статистичних розподілів. Поняття центральної тенденції ряду розподілу. Варіація ознак. Показники варіації: варіаційний розмах, середнє лінійне відхилення, середній квадрат відхилення – дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнти варіації. Характеристика асиметрії та ексцесу.

Аналіз подібності розподілів. Статистична оцінка параметрів розподілу. Закони розподілу вибіркових характеристик. Статистична оцінка, вибірковий розподіл, щільність імовірності для кожної із оцінок. Оцінка, яка визначається одним числом, називається точковою. Характеристика генеральної сукупності: основні точкові оцінки, середня арифметична, різниця середніх двох генеральних сукупностей, середнє квадратичне відхилення, частка ознаки, сумарні параметри генеральної сукупності. Закони розподілу вибіркових характеристик. Теоретичний розподіл. Закон Гауса. Нормальний розподіл ймовірностей.

Вибірковий метод. Загальне поняття та теоретичні основи вибіркового спостереження. Способи відбору у вибіркову сукупність. Помилки вибірки, їх визначення при різних способах відбору. Організація вибіркового спостереження. Генеральна і вибіркова сукупності. Помилки репрезентативності: систематичні, випадкові. Простий (випадковий), систематичний (механічний), типовий (розшарований), серійний відбори. Схеми відбору: повторний і без повторний. Обсяг вибірки. способи поширення вибіркового спостереження: прямий розрахунок, метод коефіцієнтів.

Статистичні методи вимірювання взаємозв'язків. Дисперсійний аналіз. Кореляційно-регресійний аналіз. Класифікація видів статистичних взаємозв'язків; основні завдання дисперсійного аналізу; алгоритм однофакторного дисперсійного аналізу; алгоритм двофакторного дисперсійного аналізу. Аналіз інтенсивності динаміки. Статистичні ряди динаміки, їх види та правила побудови. Види рядів динаміки: абсолютних, відносних та середніх величин; одно- та багатовимірні ряди, паралельні, ряди взаємопов'язаних величин.

Міжнародна статистика. Міжнародні статистичні організації. Статистична комісія Організації об'єднаних націй. База даних Міжнародного Валютного Фонду. База даних ФАО. База даних Світового Банку. Спеціальні програми для обробки статистичних даних. Можливості програми STATISTICA. Можливості R для роботи з великим масивом даних.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Концептуальні аспекти математичного моделювання економіки. Історія питання. Поняття оптимізаційних економіко-математичних моделей. Типи моделей. Загальний вигляд оптимізаційної моделі. Постановка задачі лінійного програмування (ЗЛП). Симетрична та несиметрична форми її запису. Приклади ЗЛП. Розв'язання ЗЛП графічним способом. Алгоритми СМ. Приклади розв'язання ЗЛП. Алгоритм симлекс-методу зі штучним базисом. Приклади розв'язання ЗЛП симлекс-методом зі штучним базисом. Постановка транспортної задачі та її математична модель. Методи розв'язання закритих транспортних задач (ЗТЗ). Алгоритм методу потенціалів. Приклади розв'язання ЗТЗ. Загальна характеристика відкритих транспортних задач (ВТЗ). Розв'язання ВТЗ. Спільність та відмінність розподільчих і транспортних задач.

Особливості застосування методу потенціалів при розв'язанні розподільчих задач (РЗ).

Поняття про спряжені (двоїсті) задачі ЛП. Складання та розв'язання двоїстих задач. Економічний зміст оптимальних планів спряжених задач. Розв'язання ЗЛП у середовищі ET Microsoft Excel з використанням технології ручного проведення розрахунків. Розв'язання ЗЛП у середовищі ET Microsoft Excel за допомогою засобу «Поиск решения». Алгоритм СМ із цілочисловими розв'язками. Розрахунок обороту стада. Оптимальне планування машинно-тракторного парку.

Постановка загальної задачі теорії ігор. Матричні ігри та чисті стратегії таких ігор. Змішані стратегії матричних ігор. Графічне розв'язання ігор у змішаних стратегіях. Приведення задач теорії ігор до задачі лінійного програмування. Приклад задачі сільськогосподарського виробництва, що зводиться до матричної гри.

Поняття про системи управління запасами. Обчислення величини оптимального об'єму поставки. Приведення задачі управління записами до задачі, що розв'язується СМ. Математична модель задачі нелінійного програмування. Метод множників Лагранжа. Метод прямого пошуку: метод конфігурацій. Метод штрафних функцій.

Комп'ютерні мережі: основні поняття. Робота в локальній мережі. Загальна характеристика та навігація в мережі Internet. Робота в Internet з електронною поштою. Пошук інформації в глобальній мережі. Застосування Internet в економіці та бізнесі.

Поняття про інформацію; її властивості. Подання інформації в комп'ютері. Історія розвитку обчислювальної техніки. Класифікація та покоління ПЕОМ. Склад, архітектура та функціонування ПЕОМ. Основні поняття, склад та структура програмного забезпечення персонального комп'ютера: системне, прикладне, інструментальні засоби програмування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка: підручник у 2 кн. / за ред. С. М. Павнчишина, П. І. Островерха. 4-те вид., виправл. та доп. Л.: Апріорі, 2020. 648 с.

2. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Київ: Центр учбової літератури, 2019. 664 с.

3. Бухгалтерський облік: навч. посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 051 Економіка / Н. В. Довгопол, Т. В. Полозова, М. О. Радченко. Харків: ХНУРЕ, 2021. 300 с.

4. Галушка З. І., Поченчук Г. М. Економіка: теорія і практика. Підруч. Чернівці: Чернів. нац. ун-т. 2020. 232 с.

5. Гроші і кредит: навчальний посібник. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2021. 332 с.

6. Гусєва О.Ю., Воскобоєва О.В., Ромащенко О.С. Регіональна економіка: посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 121 с.

7. Державне регулювання економіки: навч. посіб. [за ред. Н. В. Сментини]. Харків: «Діса плюс», 2020. 368 с.

8. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Рудич А. І. Статистика: навч. посібник. Полтава: РВВ ПДАУ, 2021. 300 с.

9. Економіка праці і соціально-трудові відносини: підручник / за заг. ред. проф. О.І. Іляш, Н.О. Черненко; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. 371 с.

10. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. / О. В. Безпалько та ін.; за заг. ред. О. В. Безпалько. К., 2020. 310 с.

11. Економічна політика держави: навч. посіб. / Ю.М. Уманців, О.І. Міняйло, Л.В. Лебедева. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 480 с.

12. Економічна теорія: підручник. / за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 450 с.

13. Економічна теорія: навч. посіб. Укл: Колосінська М.І., Белей С.І., Бойда С.В. Чернівці: Чернівец. нац. унів-т., 2021. 200 с.

14. Економічна теорія: підручник / за заг. ред. В. П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 450 с.

15. Економічне управління підприємством: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти другого рівня, які навчаються за спец. 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент» / О. В. Посилкіна, В. Г. Котлярова, О. В. Гладкова. Харків: НФаУ. 2019. 301 с.

16. Іжа М. М., Приходченко Л. Л., Саханенко С. Є. Регіональне управління: навч. посіб. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. 652 с.

17. Ільїч Л. М., Акіліна О. В. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. К.: Київський ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 952 с.

18. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 428 с.

19. Кузь О. М., Коротков Д. С., Михайличенко Д. Ю., Бровко О. В. Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

20. Кулик Т. П. Організація, планування і управління виробництвом: навч. посіб. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. 232 с.

21. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. Нац. академія наук України, Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М. В. Птухи. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2020. 456 с.

22. Мармоза А.Т. Статистика: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 602 с.

23. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб.; уклад.: В. В. Дергачова, К. О. Кузнєцова, І. М. Манаєнко, В. А. Мельникова, О. С. Чеснуша. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 340 с.

24. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. Ю. Г. Козак. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

25. Паянок Т. М., Задорожня Т. М. Статистичний аналіз даних: навч. посіб. Ірпінь: Університет державної фіска-льної служби України, 2020. 312 с.

26. Первинний облік у сільськогосподарських підприємствах: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 440 с.

27. Пунда Ю. В., Козинець І. П., Клименко В. С. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник. К.: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2020. 328 с.

28. Світове господарство і міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Шталь. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 239 с.

29. Статистика: підруч. / С. І. Пирожков, В. В. Рязанцева, Р. М. Моторин та ін. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 328 с.

30. Управління витратами: навчальний посібник / І. О. Ахновська, В. Є. Болгов. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

31. Фінансовий облік: навчальний посібник / В.М. Краєвський, О.П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь: Державний податковий університет, 2022. 616 с.

32. Флегантов Л. О. Прикладні комп'ютерні технології. Комп'ютерні технології статистичної обробки даних. Методичні вказівки і завдання до лабораторних робіт та індивідуальні завдання для самостійної роботи / Л. О. Флегантов. Полтава: РВВ ПДАА. 2021. 64 с.

33. Чекотовський Е. В. Статистичні методи на основі Microsoft Excel 2016: навч. посібник. Київ: Знання, 2018. 408 с.

34. Шаравара В.В., Любинський О.І. Економіка природокористування: навчальний посібник. Кам'янець- Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2020. 252 с.

35. Швиданенко Г.О., Дмитренко А.І., Олексюк О.І.. Бізнес-діагностика підприємства: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2018. 344 с.

36. Яковенко О. І. Управління проєктами та ризиками: навчальний посібник. Ніжен: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 196 с.